

Drept constituțional și Instituții politice II

prof. Mircea CRISTE

prof. univ. dr. Mircea CRISTE

• Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor

• *1. Libertățile fundamentale (continuare)*

- 1.9. - Dreptul de a alege
- 1.10. - Dreptul de a fi ales
 - 1.10.1. - Campania electorală
 - 1.10.2. - Contenciosul alegerilor
 - 1.10.3. - Omologarea votului
- 1.11. - Libertatea întrunirilor
- 1.12. - Dreptul de asociere
- 1.13. - Libertatea economică

• 1.9. - Dreptul de a alege

- Revizuirea din 2003 a consacrat dreptul de a fi ales în Parlamentul European, devenit efectiv după aderarea la UE
- pe 25 noiembrie 2007 au fost organizate primele alegeri pentru Parlamentul European (Legea nr. 33/16 ianuarie 2007)
- legea nr. 208/2015 pentru alegerea Parlamentului, a înlocuit Legea nr. 35 din 13 martie 2008
- legea nr. 370/2004 (rep. 2011) pentru alegerea Președintelui
- vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat de cetățenii români care au exercițiul dreptului de vot.
- fiecare alegător are dreptul la un singur vot
- fiecare deputat sau senator este desemnat în circumscripții electorale egale ca populație și nu ca număr de alegători

- condiții legate de exercitarea acestui drept:
 - *i.*- calitatea de *cetățean român*
 - *ii.*- condiții legate de *profilul psihic* al alegătorului. Aceasta este o condiție care privește fie evoluția biologică a individului, adică atingerea unei suficiente maturități, prezumată în dreptul nostru la 18 ani împliniți până în ziua alegerilor, fie existența unor perturbări de ordin psihic, de natură a afecta discernământul persoanei (cazul bolnavilor psihici puși sub interdicție)
 - *iii.*- condiții legate de *profilul moral* al alegătorului. Este cazul persoanelor care, în urma unui proces penal, sunt condamnate la pedeapsa complementară a interzicerii exercițiului drepturilor electorale.

- Dreptul de vot poate fi exercitat și *prin corespondență* , de cetățeanul român cu drept de vot și cu domiciliul sau reședința în străinătate (Legea nr. 288/2015)
- alegătorului îi sunt transmise documentele pentru votare
- Alegătorul introduce buletinul de vot ce conține opțiunea sa de vot în plicul interior, pe care îl sigilează, completează, datează și semnează olograf certificatul de alegător. Apoi se va introduce plicul interior sigilat și certificatul de alegător completat în plicul exterior, care se sigilează de asemenea.
- Plicurile se trimit cu până 3 zile înainte datei votării, inclusiv, cele livrate după expirarea acestui termen fiind anulate fără a mai fi desigilate.
- În ziua votării, după ora 21, biroul electoral pentru votul prin corespondență desigilează urnele de vot una câte una și desigilează plicurile interioare, consemnând rezultatul votului într-un proces-verbal, pentru fiecare tip de scrutin.

- 1.10. Dreptul de a fi ales (candidaturile).

- nu este vorba de un drept necondiționat, nelimitat:
- dreptul de a fi ales este derivat din dreptul de a alege.
- vârsta: 23 de ani pentru Camera Deputaților și 33 de ani la Senat
- să nu-i fie interzis a fi membrul vreunui partid politic
- Candidații pentru Președinte, fie propuși de partide (însemnele electorale ale partidului), fie independenți, au nevoie de susținerea a 200.000 de cetățeni cu drept de vot
- Sistemul promovat de actuala lege pentru alegerea Parlamentului a revenit la reprezentarea proporțională, pe bază de scrutin de listă, după ce a încercat pentru două cicluri electorale (2008 și 2012) votul uninominal într-un singur tur de scrutin

- a fost prevăzut un prag electoral minimal, care reprezintă numărul minim necesar de voturi valabil exprimate pentru reprezentarea parlamentară (5%, iar în cazul coalițiilor, se adaugă pentru al doilea partid din alianță 3% și, începând cu al treilea partid, câte un procent, dar nu mai mult de 10%)
- Minoritățile naționale care nu au trecut pragul electoral, au dreptul la un mandat de deputat, dacă au obținut cel puțin 10% din numărul mediu de voturi exprimate
- un prag electoral alternativ de 20% din totalul voturilor valabil exprimate în cel puțin 4 circumscripții electorale pentru toți competitorii electorali.
- Aprecierea oportunității unui anumit prag de reprezentativitate nu este o problemă de constituționalitate. Pragul progresiv are însă caracter constituțional numai dacă el se aplică în mod egal tuturor partidelor și formațiunilor politice, fără discriminări.

- Președinte este ales, din primul tur, cel ce obține peste 50% din voturile celor înscriși pe listele electorale. În al 2-lea tur este ales cel ce obține majoritatea din voturile exprimate
- Candidaturile pentru prezidențiale se depun la B.E.C., cel mai târziu cu 30 de zile înainte de data alegerilor
- să aibă dreptul de a alege, să aibă cetățenia română și domiciliul în România, să aibă cel puțin 35 ani, împliniți , să nu i fie interzis a fi membrul vreunui partid politică nu fi fost deja ales, de 2 ori, Președinte al României, indiferent dacă cele 2 mandate au fost sau nu succesive ori dacă au fost sau nu duse până la capăt.

• 1.10.1. Campania electorală

- începe cu 30 de zile înainte de ziua votării și se încheie cu 24 de ore înainte de momentul începerii votării
- interzise :
 - *i.* mijloacele ce contravin ordinii de drept;
 - *ii.* introducerea spoturilor publicitare electorale în alte emisiuni decât cele electorale;
 - *iii.* campania electorală în unitățile militare sau în spațiile din școli în perioada de desfășurare a cursurilor.
- accesul partidelor și alianțelor politice, precum și al candidaților independenți la serviciile publice de radiodifuziune și de televiziune este garantat și gratuit
- locuri speciale pentru afișaj electoral
- Donațiile și legatele primite pentru finanțarea campaniilor electorale trebuie declarate Autorității Electorale Permanente, în termen de 5 zi

• 1.10.2.- Contenciosul alegerilor

- proceduri speciale, cu termene scurte prevăzute pentru soluționarea plângerilor și pentru introducerea căilor de atac.
- A permite folosirea căilor extraordinare de atac, după regulile dreptului comun, ar însemna să se împiedice desfășurarea alegerilor sau să se pună sub semnul incertitudinii un timp îndelungat rezultatele alegerilor

• 1.10.2.1. *Contenciosul legat de dreptul de a alege*

- *întâmpinarea*, împotriva omisiunilor, a înscrierilor greșite și a oricăror erori din Registrul electoral care se face la biroul teritorial județean al Autorității Electorale Permanente competent, acesta fiind obligat să se pronunțe, prin dispoziție, în cel mult 3 zile de la înregistrare. Contestațiile împotriva dispozițiilor date se soluționează, în cel mult 3 zile de la înregistrare, de către judecătoria în a cărei rază teritorială domiciliază alegătorul.

- Întâmpinările împotriva omisiunilor, a înscrierilor greșite și a oricăror erori din listele electorale se fac la primarul localității, acesta fiind obligat să se pronunțe, prin dispoziție, în cel mult 3 zile de la înregistrare. Contestațiile împotriva dispozițiilor date se depun în termen de 5 zile de la comunicare și se soluționează, în cel mult 3 zile de la înregistrare, de către judecătoria în a cărei rază teritorială domiciliază alegătorul.
- Întâmpinările formulate cu privire la listele suplimentare se soluționează de către biroul electoral al secției de votare, prin decizie.
- În timpul operațiunilor de votare și de deschidere a urnelor se pot face întâmpinări și contestații cu privire la aceste operațiuni. Acestea se soluționează pe loc de către președintele biroului electoral al secției de votare

• 1.10.2.2. *Contenciosul legat de dreptul de a fi ales*

- *Contestațiile* privind candidaturile se depun până la 20 de zile înaintea alegerilor și se soluționează în 48 de ore de la înregistrare, de către tribunalul în a cărui rază teritorială se află circumscripția electorală. Contestațiile înregistrate la candidaturile pentru circumscripția electorală pentru românii cu domiciliul în afara României se soluționează de către Tribunalul București. Împotriva hotărârii date în contestație se poate face recurs în termen de 24 de ore de la pronunțare, la instanța ierarhic superioară. Recursul se soluționează în termen de 24 de ore de la înregistrare.
- Înregistrarea și respingerea înregistrării candidaturilor pentru prezidențiale se fac de către B.E.C. în cel mult 48 de ore de la depunerea acestora, iar contestațiile cu privire la acestea se pot formula apoi în cel mult 24 de ore și se soluționează de Curtea Constituțională.

• 1.10.3. Omologarea votului

- Candidatul a cărui alegere a fost validată va trebui să renunțe la calitatea de membru de partid, dacă avea această calitate, și să depună jurământul care se încheie cu o formulă religioasă
- parlamentarii au posibilitatea înlocuirii formulei religioase cu formula: „Jur pe onoare și conștiință”, această posibilitate nefiind prevăzută în cazul Președintelui României
- Exercițiul mandatului de Președinte mai este condiționat, pe lângă depunerea jurământului, de renunțarea – dacă este cazul – la calitatea de membru al unui partid politic.

• 1.11.- Libertatea întrunirilor – art. 39

- Este garantat nu numai dreptul la propria opinie, dar și libertatea de a o exprima
- Fie prin intermediul mijloacelor de informare în masă, fie în mod direct, în cadrul unor mitinguri, demonstrații, procesiuni sau orice alte întruniri
- L 60/1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice
 - să se desfășoare în mod pașnic și civilizat, cu protecția participanților și a mediului ambiant, fără să stânjenească folosirea normală a drumurilor publice, a transportului în comun, funcționarea instituțiilor publice sau private
 - Interzise adunările publice prin care se urmărește propagarea ideilor totalitare sau ale oricăror organizații terorist-diversioniste
 - Când adunările publice își pierd caracterul pașnic și civilizat, poliția și jandarmii vor interveni pentru împiedicarea sau neutralizarea manifestărilor ce tulbură grav ordinea și liniștea publică

- autoritățile și instituțiile publice au obligația să răspundă în scris la solicitarea informațiilor de interes public în termen de 10 zile sau, după caz, în cel mult 30 de zile de la înregistrarea solicitării
- legea exceptează :
 - *informațiile clasificate* din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, cele privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României
 - *informațiile* privind activitățile comerciale sau financiare *care ar putea aduce atingere principiului concurenței loiale*
 - *informațiile cu privire la datele personale*
 - *informațiile prin care se periclitează rezultatul anchetei penale sau disciplinare*, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane
 - *informațiile care ar prejudicia măsurile de protecție a tinerilor*
 - În cazul refuzului de a răspunde, instanța poate obliga la furnizarea informațiilor și la plata de daune.

• 1.12.- Dreptul de asociere – art. 40

- cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate și în alte forme de asociere (patronatul)
- partidele sau organizațiile care militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale
- legea partidelor politice nr. 14 din 9 ianuarie 2003
 - Din partidele politice nu pot face parte persoanele cărora le este interzisă prin lege asocierea politică. Nimeni nu poate fi constrâns să facă sau nu parte dintr-un partid politic. Nimeni nu poate fi membru în mai mult de un partid politic
 - Fiecare partid politic trebuie să aibă statut, program politic, denumire și însemne proprii
 - Partidele politice se înregistrează la Tribunalul Municipiului București în Registrul partidelor politice, iar hotărârea de admitere se publică în Monitorul Oficial al României

- Legiuitorul are libertatea de a reglementa condițiile în care pot fi constituite, organizate și în care funcționează diferite tipuri și forme de asociație
- posibilitatea restrîngerii acestui drept prin impunerea pentru anumite profesii a unei forme unice de asociere
- Art. 40 nu poate constitui temeiul creării unor societăți comerciale sau a altor asociații cu caracter lucrativ

• Sindicatele (Legea nr. 62/2011)

- sunt organizații fără caracter politic, constituite în scopul apărării și promovării intereselor profesionale, economice, sociale, culturale și sportive ale membrilor lor și a drepturilor acestora, prevăzute în legislația muncii, în pactele, tratatele și convențiile internaționale la care România este parte și în contractele colective de muncă.
- sunt independente față de autoritățile publice, față de partidele politice și față de patronate
- Pentru formarea unui sindicat este necesar un număr de cel puțin 15 persoane. O persoană poate face parte, în același timp, numai dintr-o singură organizație sindicală la același angajator.
- Pentru dobândirea de către sindicat a personalității juridice, un împuternicitul special va depune cererea de înscriere la judecătoria în a cărei rază teritorială își are sediul sindicatul. Judecătoria pronunță o hotărâre motivată, de admitere sau respingere a cererii
- Sindicatul dobândește personalitate juridică de la data înscrierii în registrul special păstrat la judecătoria a hotărârii judecătorești definitive de admitere a cererii

- În realizarea scopului pentru care sunt create, sindicatele folosesc mijloace specifice, precum negocierile, procedurile de soluționare a litigiilor prin conciliere, mediere, arbitraj, petiție, pichet de protest, marș, mitinguri și demonstrații sau greve.
- Două sau mai multe sindicate din același sector de activitate se pot asocia în vederea constituirii unei federații profesionale, iar două sau mai multe federații profesionale din ramuri de activitate diferite se pot asocia în vederea constituirii unei confederații sindicale. Organizațiile sindicale se pot afilia la organizații similare internaționale.
- Sindicatele se pot dizolva prin hotărârea adunării membrilor sau delegaților acestora, însă ele nu pot fi dizolvate și nu li se poate suspenda activitatea în baza unor acte de dispoziție ale autorităților administrației publice sau ale patronatelor.

• 1.13.- Libertatea economică

- introdusă prin revizuirea din 2003: garantează accesul liber la o activitate economică și libera inițiativă
- art. 135 (“Economia României este economie de piață, bazată pe libera inițiativă și concurență”) vorbește de macroeconomie, de economia națională, pe când art. 45 vizează o libertate fundamentală a cetățeanului, libertatea economică.